

МЛАДЕЖКА ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ - 2015

Под егидата на Президента на Република България, г-н Росен Плевнелиев

СТАНОВИЩЕ

изготвено от *Нели Валентинова Кирилова*,

магистър по специалност ‘Международни отношения: международна публична администрация’ (УНСС), ‘Руски, централно и източно европейски науки’ (University of Glasgow) и ‘Политически науки’ (Corvinus University of Budapest), стипендиант по програма „Еразмус Мундус”

за целите на „Съвет по социални политики”

Тема: „Демографски предизвикателства – как да подготвим качествен човешки капитал при спазване правата на човека и основните свободи?”

В настоящото становище са изложени три проблема, засягащи подготовката на качествен човешки капитал в България при спазване правата на човека и основните свободи. Причини за проявлението им са цитирани от ‘Националната стратегия за развитие на България 2020’. Опитът ми на магистър в пет европейски държави, включително мобилност в Испания (UAB) и Русия (LSUNN), ми дава основанието да сравня системите за изграждане на човешки капитал в тях и да посоча добри практики, които България може да приложи. Преди всичко, България е изключително богата на ресурси държава – минерална вода, слънце, четири сезона, плодородна почва, море, реки, езера, планини и ключово географско положение. Но страната е на едно от последните места по икономическо развитие в ЕС, ‘изтичането на мозъци’ е факт, образователната система отслабва, а демографският прираст е отрицателен. Защо?

1. Привличане и задържане на „високо-квалифицирана работна сила”

България губи качествено подготвен човешки капитал поради ‘(не)диференциране на заплащането спрямо изпълняваните функции и постигнатите резултати; риск от бедност; относително ниска производителност на труда и ресурсна ефективност’. Необходими са мерки в следните направления:

- **Финансова несигурност: съответствие между труд и възнаграждение**

Стартова позиция на магистър в държавната администрация е 450 лв., докато стартова позиция ‘телефонист’ в чуждестранна компания в България е над 1200 лв. В резултат, висококвалифицираният човек губи мотивация да работи за страната си и в нея. Несъответстващите на разходите заплати гарантират твърде нисък стандарт на

живот. Несериозно би било твърдението, че държавният бюджет е недостатъчен, като се има предвид разделението на свръх-богати и свръх-бедни, укриването на данъци и високият дял на сивата икономика, контрастът между скъпи хотели в планинските и морските курорти и пустеещи къщи в селата.

- **Управление на ресурси: оптималност**

Факт е ‘обезлюдяване на големи части от територията на страната’ поради недостиг на атрактивни работни места. В същото време, производството е далеч под потенциала - сградите на бивши заводи пустеят, а ресурсите са на практика неусвоени. Защо? Икономиката на знанието е водеща в XXI-ви век, но какво по логично от оптималното използване на физически и човешки ресурси? България трябва да възобнови производствените дейности, благоприятстващи икономическото ѝ развитие.

- **Управление на време: точност и коректност**

Факт е липсата и неспазването на разписания за градски и междуградски транспорт, пиленето на работно време за странични дейности, ежедневна загуба на ценно време. В България се наблюдава неспазване на поетите ангажименти в срок, често поради извънреден брой задачи за прекалено кратък период. Необходими са категорични мерки – например, при нарушения да следват наказания, а при коректност да следват поощрения, да бъдат предвиждани достатъчно дълги срокове за качествено изпълнение на задачите и да бъдат предоставяни нужните почивки.

2. Наука и образование

- **Начално, средно, неформално образование и ‘учене през целия живот’**

Неприсъствие в часовете, явяване без подготовка и преписване са практика на ученици и студенти в българските учебни заведения. Неспазването на правилата изгражда поколения, неподготвени за конкурентната, етична среда на ЕС. Постигането на висок успех чрез некоректни методи дългосрочно се отразява върху ръст на сивата икономика. Необходимо е възпитаване на дисциплина, отговорност, уважение към своя и чуждия труд. Примерни мерки са задължителното участие в извънкласна дейност по избор на ученика – спорт, изкуство или друг предмет, развиващ таланта, включително изучаването на български фолклор в 1-12 клас. Придобитите умения следва да бъдат признати като част от неформалното образование. В резултат, породената потребност за ново познание би повишила и стремежа към ‘учене през целия живот’.

- **Висше образование**

Страната е с ‘висок дял на населението със средно и по-високо образование’, което се реализира при ‘влошено качество на образователната система’. Необходима е система за **взаимен контрол и уважение на труда** между преподаватели и студенти, например студентско оценяване на преподавателите, но строги мерки при преписване по време на изпити и при плагиатство, включително изключване (на примера на Великобритания). **Предлаганите специалности трябва да отговарят на нуждите на**

пазара на труда. Образованието не бива да е самоцел, а студентът мотивирано да избира конкретна специалност, с ясна идея за реализация след завършване. Цел на учебните стажове да е придобиването на практически опит в съответните компании и администрация от студентите, подготовка и запазване на потенциални качествени служители от работодателите, и да бъде обвързано с финансови стимули. Мерки срещу взаимната загуба на време да бъдат приложени.

- **Инвестиции в наука и образование: липсват**

Великобритания е световен лидер в образованието. Неслучайно материалната база на университетите създава стимулираща трудова среда, финансирана от студентски такси, държавни институции, частни предприятия, и реализирали се бивши студенти, т.е. различни фрагменти на обществото инвестират в подготовка на нови кадри. За сравнение, в Студентски град инвестициите са насочени към питейни, хранителни и нощни заведения, но липсват модерни библиотеки и висококачествени учебни пособия. Въпросът е ‘Защо не се инвестира в образование, при положение че подобна инвестиция би довела до значително по-голяма възвращаемост?’, разбира се, в дългосрочен план. **Резултатът е** ‘ниско качество(...) на научно-изследователската и иновационната дейност’. Освен слабо развита материална база, в България докторантът получава заплатата от 450лв/месец, забрана за друг трудов договор на пълно работно време за срок от 3 години, и задължения да изплаща семестриална такса. Освен това, докторантите са интелигентни хора във възраст за създаване на семейство, получаващи неблагоприятни условия за това. В резултат, или създаването на семейство значително закъснява, или хората, заемащи се със изследователска дейност, са сравнително пасивни. На практика, държавата не само блокира развитието на науката, но блокира и възпроизвеждането на висококвалифицирана част от българските граждани.

3. Демографски прираст

Фактори за отрицателния демографският прираст в България са ‘изтичането на мозъци’ и ниската раждаемост. За справяне с подобен проблем, за младите семейства Унгария предвижда майчинство/бащинство в продължение на 3 години, при което работодателят изплаща 75% от заплатата; опрощаване на процент от сумата при закупуване на жилище; ограничаване общия размер на данъците до 10% от заплатите за родители на 2 деца и пълно освобождаване от данъци за родители на 3 деца. Препоръчително е в българското законодателство да бъдат заложили стимули за повишаване на раждаемостта сред образованите хора, вместо точно обратното.

В заключение, при посочените три типа проблеми, могат да бъдат приложени добри практики от функциониращи модели на социални политики. Необходими са мерки за постигане на справедливо съотношение труд-възнаграждение; ефективно управление на време и ресурси; възпитаване на дисциплина, отговорност и взаимно уважение; инвестиции в образованието; целенасочено стимулиране на раждаемостта. Държавата трябва да гарантира добър стандарт на живот, при ефективно управление на всички ресурси, с които разполага, за постигане на целта *подготовка и запазване на качествен човешки капитал* в условията на демокрация.

Всички цитати принадлежат на:

‘Национална програма за развитие: България 2020’.

Други източници:

‘Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development’